

Početna stranica » Kategorija » Javni dijalog o akademskom obrazovanju novinara X.

| Javni dijalog o akademskom obrazovanju novinara X.

TIJANA VUKIĆ 31. PROSINCA 2021.

IZDVOJENO, MEDIJI

Nada Zgrabljic Rotar: Posebno je vrijedno kad novinari doktoriraju jer spoje svoje profesionalno iskustvo sa znanstvenim alatima, ovladaju znanstvenoistraživačkom metodologijom i teorijom.

*S umirovljenom redovitom profesoricom komunikologije prof. dr. sc. **Nadom Zgrabljic Rotar**, osnivačicom i glavnom urednicom časopisa Medijska istraživanja, elektroničkim sam putem krajem prosinca vodila deveti razgovor o visokoškolskom obrazovanju novinara, i to iz znanstveno-istraživačke i izdavačke perspektive.*

Voditeljica i istraživačica u mnogim nacionalnim, međunarodnim i europskim projektima, ujedno i autorica, koautorica ili urednica brojnih knjiga i radova objavljenih u znanstvenim časopisima i monografijama, Zgrabljic Rotar članica je Vijeća za kazalište, film, radio i televiziju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, a dosad je bila predsjednica Programskog vijeća Hrvatske radiotelevizije, potpredsjednica Izvršnog odbora Hrvatske novinske agencije HINA i pridružena članica Odbora za medije Hrvatskoga sabora. Od 1981. do 2006. radila je na Hrvatskoj radioteleviziji. Magistrirala je i doktorirala humanističke znanosti na interdisciplinarnim temama žanrovskih i novinarsko-dijaloških odrednica radija. U visokoškolskoj nastavi radila je na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru te Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, gdje je obnašala dužnosti zamjenice pročelnika, povjerenice za nastavu i studente te predstojnice Odsjeka za komunikologiju. Danas predaje o teoriji medija, medijskim efektima i medijskoj industriji na doktorskim studijima iz informacijskih i komunikacijskih znanosti na Sveučilištu Sjever i Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te na

preddiplomskim studijima Transmedijska dramaturgija i Cyber komunikacije i znanost o mreži na Sveučilištu Vern.

Novinarstvo se počesto percipira isključivo kao struka, no ono je i akademska disciplina, u nas znanstvena grana polja informacijskih i komunikacijskih znanosti, društvenog područja znanosti. Kako biste opisali tu razliku?

Razgovor o novinarstvu možemo započeti na milijun različitih načina, ali možemo i ovako, slažem se s vama. Da nam razgovor bude lakši, pojam *struka* u hrvatskom strukovno nazivlju označava „zanimanje koje ima specificiran monopol nad određenim kompleksnim dijelom znanja i praktičnih vještina za koje je potrebno dugotrajno školovanje te koje postaje prepoznatljivo u društvu. Jedan od sinonima za struku je profesija.” U tom smislu, novinarstvo jest struka, odnosno profesija. Prepoznatljivo je u društvu kao specifična djelatnost koja se koristi specifičnim diskursom, što znači da se na samo sebi svojstven način koristi jezikom i jezičnim oblicima. Zato lako prepoznamo što je novinarski, što literarni, a što politički tekst jer novinar nije pisac, a nije ni političar. Dobar novinar i dobar novinarski tekst pokazat će tu razliku pa nas neće umarati mistificiranim i šabloniziranim političkim diskursom, nego će ga pretvoriti u novinarski, odnosno demistificirati. Novinarstvo je dio kompleksnog sustava medijske produkcije, a da bi taj posao uspješno obavljali, novinarima su potrebna specifična znanja koja se stječu obrazovanjem i praksom.

Pojam *akademska disciplina* znanstvena je kategorija, a označava polje ili granu unutar znanstvenog područja, kao što su, primjerice, informacijske i komunikacijske znanosti. Akademska disciplina usmjerena je na znanstvenu refleksiju o nekoj praksi,

u ovom slučaju na znanstveno proučavanje i promišljanje novinarstva i medija. Za to su potrebni specifična teorija, znanstvena metodologija i alati.

Dakle, akademska zajednica bavi se novinarstvom, istražuje, mjeri, analizira, uspoređuje, provjerava i kritizira. Uočava trendove i sinkronizira potrebe novinarstva sa znanstvenim dostignućima, danas, primjerice, s ulogom algoritama ili umjetnom inteligencijom. Novinarstvo je bitno za cijelo društvo i ima utjecaj na društvene pojave. Nije svejedno je li novinarstvo u nekoj zemlji slobodno ili cenzurirano, je li vjerodostojno ili nije, je li etično ili nije i tako dalje. Etika je u novinarskoj praksi važna, a znanost istražuje etiku u medijima interdisciplinarno i u kontekstu javnog interesa. Akademska je disciplina, dakle, dio akademske zajednice koji istražuje, piše i objavljuje rezultate istraživanja o načinu na koji novinari rade svoj posao. Posao je novinara da pišu o društvenim pojavama i analiziraju ih, a posao znanstvenika da istražuju i pišu o tome kako novinari to rade. Da sam novinar, zbog toga bih s posebnom pozornošću čitala znanstvene radove o svojoj profesiji.

“ *Antiintelektualizam je kod nas u modi, iako je suvremeno novinarstvo u tijesnoj vezi sa znanošću. Novinari nisu prijateljski raspoloženi prema akademskoj zajednici jer je stara tvrdnja da je novinarstvo zanat kao korov, ne može se istrijebiti, a štetno je*

U prošlom broju *Medijskih istraživanja* objavili smo, primjerice, zanimljiv rad meksičkih kolega koji su metodom dubinskog intervjua istražili kompleksan odnos organiziranog kriminala i medijskog izvještavanja. Novinari su iznosili svoja svjedočanstva o strahovanju za vlastiti život zbog toga što su ondje ubojstva novinara svakodnevna, što utječe na njihovu objektivnost u izvještavanju o tim kartelima, odnosno familijariziranje novinara s mafijom. Istraživanje je jasno pokazalo da strah za vlastitu egzistenciju, kao i zbližavanja s novinarima s društvenim grupama i elitama bilo koje vrste, utječe na novinarsku objektivnost.

To zapravo znači da se novinarstvo itekako treba promišljati iz obiju perspektiva i da je važan profesionalni, stručni aspekt djelatnosti, ali i onaj teorijski, istraživački. Već dugo predajete na poslijediplomskim doktorskim studijskim programima i mentorica ste brojnim doktorandima. Možete li izdvojiti neke istraživačke teme novinara doktoranada?

Suradujem na poslijediplomskom doktorskom studiju Informacijske i komunikacijske znanosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i na doktorskom studiju Mediji i komunikacija na Sveučilištu Sjever. Rad s doktorandima osobit je znanstveni rad. Nikako se ne bi trebalo prihvaćati toga posla samo zbog napredovanja u karijeri. Bila sam mentorica ili komentorica na više od petnaest obranjenih doktorata, a još ih nekoliko mentoriram. Doktorandi su nešto posebno, neopisivo su važni za znanost i uvijek mi je zadovoljstvo raditi s njima i pomoći im artikulirati ideju. Ideje su na početku često nezgrapne i nesigurne, no one se na kraju razvijaju u krasne disertacije, pune novih rezultata i pogleda na probleme iz komunikacijskih znanosti.

Meni je važno samo da oni ne odustanu tijekom istraživanja, smatram da je to druga najvažnija uloga mentora, a prva je, naravno, poznavanje područja i znanstvenih pravila. Teme su raznolike, kao što su i mediji. Neke od tema bile su, primjerice, komentari građana u participativnom novinarstvu, uloga medija u promociji nekih europskih načela, audiovizualna politika EU u Republici Hrvatskoj, novinske dokumentacije, mobiteli i Z generacija, obiteljsko nasilje u medijima itd.

Posebno je vrijedno kad novinari doktoriraju jer spoje svoje profesionalno iskustvo sa znanstvenim alatima, ovladaju znanstvenoistraživačkom metodologijom i teorijom te tako na najbolji način pridonose ukupnom razvoju komunikacijske discipline, a stečene kompetencije potom mogu primijeniti u novinarskoj praksi i u edukaciji mladih novinara.

Osim što ste radili na studijima koji obrazuju novinare, pokretačica ste i glavna urednica Naklade *Medijska istraživanja*, koja objavljuje knjige, ali i međunarodni znanstveni časopis *Medijska istraživanja*, čija ste glavna urednica i koji je indeksiran u jednoj od svjetski najprestižnijih baza podataka – SCOPUS – pa obrazovanju novinara i medijskih djelatnika doprinosite i iz te perspektive.

Časopis je pokrenut 1995. godine na moju inicijativu s ciljem da pridonese razvoju teorije novinarstva i medija. Pišući doktorat, uočila sam da se radovi o medijima i novinarstvu, kojih je bilo doista malo, objavljuju posvuda, u manje ili više prikladnim časopisima i publikacijama pa su bili teško dostupni i neujednačeni u formi i znanstvenom standardu. Utemeljitelji časopisa su uz mene bili vrhunski znanstvenici **Vladimir Biti, Manca Košir, Zrinjka Peruško, Nenad Prelog** i pokojni profesori **Ivo**

Škarić i Ivan Ivas. Uredništvo nam je bilo u KIC-u na Preradovićevom trgu u Zagrebu i tamo smo se sastajali. Izazov je bio velik i mislim da smo svi uživali u tom stvaranju, iako tada još nije bilo interneta i mobitela, u što je sada teško povjerovati.

I evo, *Medijska istraživanja* izlaze redovito već 28 godina, a kao glavna i odgovorna urednica uredila sam više od 50 brojeva. Bilo je teško, a ponekad – još i teže nego teško. Danas smo ponosni na međunarodno uredništvo koje čine vrhunski komunikacijski teoretičari: članovi uredništva **Paolo Mancini, Graham Murdock, Minna Aslama Horowitz, Vaclav Stetka**, zatim izvršni urednici **Igor Vobič, Marko Milosavljevič i Melita Poler** sa Sveučilišta u Ljubljani te kolege članovi sa zagrebačkog sveučilišta **Danijel Labaš, Tena Perišin i Vera Turković.**

Dosad smo objavili više stotina znanstvenih radova, teorijskih ili empirijskih istraživanja naših autora i autora iz Australije, Albanije, SAD-a, Nizozemske, Francuske, Švedske, Poljske, Makedonije, Srbije, Slovenije, BiH, Finske, Španjolske, Mađarske, Češke, Belgije, Meksika, Portugala i drugih zemalja, što govori da su *Medijska istraživanja* međunarodno vidljiv i prepoznat časopis. Organizirali smo više međunarodnih konferencija i uredili više tematskih brojeva kao što su npr. *Etika i mediji*, gost urednik bila je profesorica Manca Košir; broj s temom *Participativno novinarstvo* kao gost urednik priredio je Igor Vobič; gost urednik najnovijeg broja o analizama pandemije Covid-19, koji je upravo tiskan, je profesor **Božo Skoko**. Za sljedeću godinu pripremamo i broj s radovima nedavno održane međunarodne konferencije *Komentari, govor mržnje, dezinformacije i regulacija javne komunikacije*, a objavit ćemo, nadamo se, i broj o akademskom obrazovanju novinara.

Otvarali smo nove teme, omogućavali znanstvenoj zajednici okupljanje i suradnju. Od 2000. godine svi su radovi u elektroničkom obliku dostupni na *Portal*u *hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa – Hrčku*, a imamo i svoju mrežnu stranicu. Na temelju dosadašnjih 850 000 posjeta na Hrčku zaključujemo da smo znanstvenicima, studentima i novinarima korisni i da smo pouzdan izvor informacija za domaću i međunarodnu komunikološku zajednicu. Časopis se financira sredstvima koja odobrava Ministarstvo znanosti putem javnih natječaja, a za financijsku potporu zahvaljujemo i Ministarstvu kulture i medija.

Uređivanje i tiskanje časopisa neodvojivo je od uređivanja i objavljivanja knjiga. Knjiga *Digitalno doba – Masovni mediji i digitalna kultura* objavljena je u Nakladi *Medijska istraživanja* Sveučilišta u Zadru 2011. godine, a prošle godine kao drugo, dopunjeno i prerađeno izdanje objavio ju je Jesenski i Turk. Na 400 stranica u 16 poglavlja 25 stručnjaka analizira što digitalno doba znači za medije, novinarstvo i druge profesije u medijima, kao i za publiku. Knjiga je namijenjena studentima novinarstva i drugih društvenih disciplina, profesorima, predavačima i medijskim stručnjacima. Saznajem da je korisna u nastavi na Filozofskom fakultetu, na Akademiji dramskih umjetnosti, na Fakultetu političkih znanosti, na Sveučilištu Vern i na mnogima drugima jer je obrazovanje novinara u digitalnoj medijskoj kulturi specifično i zahtjeva nove pristupe u nastavi.

Osim vašeg časopisa, u Hrvatskoj su tek još dva koja primarno pokrivaju teme iz komunikacijskih znanosti, a u istom su rangu – *Medijske studije* i *Informatologia*. Je li to dovoljno? Kako vidite izdavački prostor u Hrvatskoj što se tiče časopisa te vrste?

Pozdravljam pokretanje budućih časopisa u našem području. Želim da ih bude što više. Uloga znanstvenih časopisa u razvoju znanstvene zajednice dragocjena je i nezamjenjiva. Komunikacijska i memorijska. Jedini je problem što je uspostavljanje znanstvenoga časopisa jako složena procedura. Posao glavnog urednika po složenosti je ravan poslu dekana fakulteta. Poznata su mi ta radna iskustva, bila sam prodekanica za nastavu i zamjenica dekana. Sve je zahtjevno i stresno, ali uređivanje znanstvenog časopisa zahtijeva iznimnu koncentraciju i volju i puno, puno vremena. Naravno, taj bi posao trebalo baš tako i platiti. Urednički posao u *Medijskim istraživanjima* jako je složen. Zahvalna sam tajnici časopisa **Tamari Kunić** koja mi je velika pomoć i **Ljubici Josić** koja brine o tehničkim pitanjima. Uredničke se aktivnosti u tehničkom smislu stalno usavršavaju pa opseg posla postaje sve veći.

Svaki znanstveni članak u časopisima a1 kategorije podliježe rigoroznom procesu recenzije, što rezultira dvjema posljedicama. Objavljuje se mali broj radova, ali visoke kvalitete, što je pozitivan aspekt. Znanstvenici, međutim, upozoravaju na iznimno dug proces objave. Zbog čega je tome tako?

Recenzije su najvažniji dio uredničkog postupka. Autorima je to najveća pomoć, a časopisima jamstvo da neće objaviti plagijate, netočnosti, nešto već objavljeno, dosadno, nevažno, suvišno, metodološki neutemeljeno itd. Dobri časopisi biraju dobre recenzente, ali prvo rad mora odgovarati elementarnim standardima koji su navedeni u uputama autorima ili se podrazumijevaju. Dobar recenzent znači iskren, znanstveno strog stručnjak u području kojim se bavi autor. Recenzije su dvostruko anonimne, što znači da autor ne zna tko je recenzent njegova rada, a recenzent ne zna čiji rad recenzira. Mi smo mala znanstvena zajednica i to je važno. Pitali ste zašto

dugo traje proces objavljivanja. Pa zato jer recenzenti nisu uvijek na raspolaganju, imaju i drugih obaveza. Kad nam pošalju recenzije, autori trebaju popraviti rad pa onda opet slijedi kontrola jesu li u cijelosti uvažili preporuke recenzenata. Zatim treba provesti englesku i hrvatsku lekturu i prijelom pa prvu i drugu korekturu itd. Mnogo je tu stepenica pa je vrijeme potrebno za objavu rada u ozbiljnom časopisu s razlogom dugo. Uz sve to, dobri časopisi dobivaju jako puno radova, a po broju se objavi tek od pet do šest članaka, godišnje desetak. Mi sada zaprimamo radove za 2023., a uskoro ćemo i za godinu kasnije.

**Tko su, osim znanstvenika, zapravo korisnici tih časopisa iz vašega iskustva?
Koriste li se njima, na primjer, i novinari i medijski djelatnici?**

Naravno, *Medijska istraživanja* čitaju svi koji razumiju čemu znanstveni časopis služi. Osim znanstvenika, njima se koriste i studenti i novinari i medijski djelatnici. Oni koji razumiju medijski diskurs kao zamršen sustav, a svaki dio tog sustava samo je dio i bez uvida u cjelinu ne može se shvatiti kako funkcionira. Kao ljudsko tijelo. Čitati znanstveni časopis znači biti u tijeku s trendovima, pratiti teme koje zanimaju istraživače, a koje se mijenjaju s društvenim promjenama i s promjenama komunikacijske tehnologije. Nekada je specijalni broj s temom agencijskog novinarstva bio jako važan medijskim stručnjacima i novinarima tog profila. Danas su aktualne teme medijska pismenost u digitalno doba, dezinformacije, govor mržnje i ekologija medija, medijske politike, društvene mreže ... *Medijska istraživanja* okupljaju komunikacijsku znanstvenu zajednicu,iskusne istraživače i mlade autore koji ulaze u znanost. Taj krug je zanimljiv, stvara se neka mala jezgra autora, komunikacijskih stručnjaka.

U okviru međunarodnog znanstvenog projekta *Visokoškolsko obrazovanje novinara u digitalnom okruženju*, kojemu je pridružen ovaj projekt, prvi podaci istraživanja literature iz komunikacijskih znanosti pokazuju da udžbenika na hrvatskom jeziku hrvatskih autora i nakladnika iz Hrvatske namijenjenih korištenju u okviru nastave na studijskim programima koji obrazuju novinare ima premalo pa se i mnoge znanstvene i druge knjige (zbornici radova i sl.) koriste kao literatura za učenje, i to posebno na engleskom jeziku, a nakladnici udžbenika najčešće su visoka učilišta. Zbog čega udžbenička građa na visokoškolskoj razini obrazovanja novinara nije proizvod koji se traži?

Ne mislim da se takve knjige ne traže. Traže se. Ali se objavljivanje knjiga i udžbenika u našem području ne stimulira. Znanstvenici nisu stimulirani za pisanje knjiga, što je zahtjevan posao koji apsorbira puno slobodnog vremena. Više se vrednuju znanstveni radovi. Mislim da je to potpuno pogrešan trend i nadam se da će se promijeniti. Taj su put trasirale prirodne znanosti i što prije to prestane, to bolje. Knjige su nam važne. I važne i lijepe. Da bi studenti došli do čitanja znanstvenih članaka, prvo moraju čitati knjige o medijima. Opasno je da sada, umjesto iz knjiga, uče iz prezentacija svojih profesora. To je neka ozbiljna greška u obrazovanju novinara. Šteta što je to prihvaćeno kao obrazovni standard.

Postoji i deficit u prevođenju ključne literature za obrazovanje novinara. Izdavačka kuća Golden marketing-Tehnička knjiga vrlo je dobro startala s knjigom *Razumjeti medije* **Marshala McLuhana** i temeljnim djelima još nekih autora i očekivala sam da će dobiti potrebnu potporu i tako nastaviti. A možda i hoće. Jesenski i Turk malo su izgubili korak, ali nadam se da će opet ojačati za objavljivanje zanimljivih knjiga

sociološko-filozofsko-medijskog profila. To su knjige koje se ne prodaju u velikim nakladama, ali su važne da održimo svoje društveno i kulturno dostojanstvo. Nije potrebno samo ono što je tržišno isplativo, naravno da to znaju svi, ali potrebno je to češće isticati pa se možda promjeni i odnos prema izdavanju znanstvenih knjiga o medijima i novinarstvu.

Koliko se knjiga iz Naklade *Medijska istraživanja* upotrebljava u nastavi i koje su prirode ti naslovi?

Naklada *Medijska istraživanja* osnovana je s namjerom da bude profilirani izdavač za knjige iz novinarstva i medija. Činilo nam se izazovnim imati izdavača samo za knjige o medijima i novinarstvu. Zbog okolnosti koje su nepodržavajuće i nestimulativne (mislim na logistiku) dosad smo objavili samo nekoliko naslova. To je zbornik radova koji sam uredila, *Digitalno doba. Masovni mediji i digitalna kultura* (2010) u suizdavaštvu sa Sveučilištem u Zadru i uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije (drugo izdanje objavio je Jesenski i Turk 2020.) te još dvije knjige: *Informacije, odnosi s javnošću i moć* Simona Cottlea (2009) i *Razumjeti novinarstvo* **Lynette Sheridan Burns** (2009). Obje je primarno objavio SAGE, a kod nas su objavljene u prijevodu **Đurđe Vrljević Šarić**.

Tim knjigama pokrenula sam dvije biblioteke: *Budi novinar* i *Mediji u fokusu*. Knjigu *Razumjeti novinarstvo* odabrala sam zato jer je to jedan moderan priručnik koji studentima i profesorima omogućava da studiraju i poučavaju novinarstvo na moderan i znanstveno utemeljen način. Autorica knjige je Lynette Sheridan Burns, koja je bila vrsna novinarka i na temelju vlastitog iskustva i razumijevanja zamki i

temeljnih vrijednosti profesije usmjerava studente novinarske početnike. Postavila je sebi cilj da olakša mladim novinarima snalaženje u profesiji dok još nisu izgradili svoj profesionalni identitet i ne znaju kako na najbolji način iskoristiti znanja koja su dobili na studiju. Ona skreće pozornost na mnoge društvene okolnosti koje smanjuju slobodu i kreativnost mladog novinara, a te su okolnosti i danas kod nas važne za novinare početnike. Primjerice, tržišno vođeno novinarstvo i medijska industrija, koncentracija, digitalizacija, globalizacija... Autorica naglašava da se novinarstvo uči i iz prakse i kroz studiranje.

I knjiga *Informacije, odnosi s javnošću i moć* namijenjena je studentima i predavačima. Tu smo knjigu objavili sa željom da pridonosimo teorijskim spoznajama i promišljanjima o ulozi koju u suvremenom društvu i medijskoj industriji imaju odnosi s javnošću i industrija oglašavanja. Odnosi s javnošću na neki su način fenomen našeg vremena. Ta je djelatnost počela na platformi medija kao zabava i pomoćni igrač. Kao što kaže **McChesney**, „novinarstvo je otvorilo vrata ogromnoj industriji odnosa s javnošću koja je jedva čekala da novinare zaspe materijalima o svojim klijentima“. Ti su materijali dobro upakirani prema novinarskim standardima, jer u toj industriji često rade sami bivši novinari koji vladaju zanatom. Djelovanje odnosa s javnošću ili PR-a uglavnom se ne može prepoznati, ali djelovanje odnosa s javnošću u medijima smanjuje vrijednost novinarstva na medijskom tržištu i vjerodostojnost medija u javnosti. Ako želimo primjere, možemo uzeti uvijek iste osobe koje gostuju na raspravnim panelima i komentarima na našoj televiziji, bez obzira na temu emisije, što je zapravo rezultat dogovora medija i PR-a. Ta je knjiga odlično štivo za obrazovanje mladih novinara o načinima na koji funkcioniraju službe za odnose s

javnošću u raznim sektorima, od civilnog društva do politike, kroz različite poglede i rasprave.

Knjigu Tene Perišin *Televizijske vijesti* objavili smo 2010. u biblioteci *Budi novinar*. To je izvrstan udžbenik o televizijskom novinarstvu, a naslov asocira na tvrdnju koju je izrekao **Zvonko Letica**, legenda televizijskog novinarstva: „Novinarstvo je prije svega vijest“. U suvremenim tehnološkim uvjetima mijenja se i pojam televizijskih vijesti. Knjiga donosi i leksikon pojmova iz svakodnevne televizijske prakse, što je korisno za buduće mlade novinare.

Sve su se knjige koristile i još uvijek se koriste na fakultetima za obrazovanje novinara i za odnose s javnošću. Naklada je mala i komercijalno neisplativa. Fakulteti otkupe po nekoliko primjeraka, a studenti ne kupuju knjige. Uglavnom fotokopiraju. Sve bi te probleme u izdavaštvu namijenjenom obrazovanju novinara trebalo nekako presložiti.

Je li jedan od problema i premali broj izdavača koji posreduju u produkciji i objavljuju knjige iz komunikacijskih znanosti?

Možda nije problem u tom da nedostaje izdavača jer oni moraju funkcionirati tržišno, a izdavanje znanstvenih knjiga za ovako malu znanstvenu zajednicu zahtjevan je, a neisplativ posao. Vidim više poteškoća. Ministarstvo znanosti daje skromnu potporu pa se njome nikako ne može dostojno platiti ni autoru, ni prevoditelju ni uredniku. Drugi je važan problem distribucija, koja je neorganizirana i prepuštena izdavačima. Treći su problem veliki postoci knjižarama. U tom krugu, gdje nitko nije zadovoljan, najgore prolaze studenti i njihovo obrazovanje. Zbog toga nemamo nekoliko temeljnih knjiga za nastavu, a neobično je da se najveći broj takvih knjiga prevodi i objavljuje u

nekim izdavačkim kućama u Beogradu. Naše je područje u svakom slučaju jako deficitno kad je riječ o literaturi. A to nije mjesto gdje bi trebalo *šparati*.

Činjenica je da mnoge objavljene knjige iz komunikacijskih znanosti hrvatskih autora ostanu ispod radara, uopće se ne promoviraju ili se promoviraju u uskim krugovima. Najrjeđe se izravno predstavljaju stručnoj javnosti – novinarima i medijskim djelatnicima. Zbog čega?

Slažem se s vama, ali ne znam to objasniti. Mislim da jednostavno za medije to nije zanimljiva tema. Antiintelektualizam je kod nas u modi, iako je suvremeno novinarstvo u tijesnoj vezi sa znanošću. Novinari nisu prijateljski raspoloženi prema akademskoj zajednici jer je stara tvrdnja da je novinarstvo zanat kao korov, ne može se istrijebiti, a štetno je. Novinarstvo je dijelom zanat, to svakako, ali naši su najbolji novinari dobro obrazovani intelektualci. Što se promoviranja knjiga i istraživanja tiče, mediji bi mogli više pomoći, smatram da je to u njihovu interesu. Trebamo učiti od najboljih, primjerice od Švedske, koja je prema financijskim pokazateljima najrazvijenije medijsko tržište u Europi, a nakladništvo je dominantna kategorija s gotovo 50% udjela. To je povezano s tradicijom čitanja u toj zemlji, sa slobodom tiska koja je proglašena još u 18. stoljeću, a koju je pratilo prosvjetiteljstvo i tradicija obrazovanja. Želim time naglasiti kako sloboda medija i nezavisnost novinarstva izravno imaju veze s izdavaštvom i čitanjem.

Isto tako, redovito se objavljuju znanstvena istraživanja koja propituju aktualnu novinarsku i medijsku praksu i koja nude određena rješenja, ali te preporuke ne stižu do struke. Kako to promijeniti?

U pravu ste jer aktualna novinarska i medijska praksa nije nikada bila toliko turbulentna i promjenjiva kao danas. Informacijska tehnologija mijenja medije, a time i novinarstvo. Procesi medijske prakse svakim su danom sve složeniji, a nove komunikacijske platforme i procesi konvergencije medija mijenjaju društvo, politiku i publiku. Da bi mogli pratiti sve te promjene, mladi novinari trebaju kontinuirano obrazovanje, potrebna im je kontinuirana medijska naobrazba. Nije, naravno, nimalo lako slijediti te zahtjeve, tehnologija je uvijek ispred nas i ma što činili, ne možemo joj parirati. Medijski stručnjaci i novinari trebali bi sada više nego ikada prije uz praksu što više sami čitati. Upravo zbog toga tijekom obrazovanja mladih novinara treba promovirati knjige i znanstvena istraživanja u okviru nastave, odnosno kolegija na fakultetima. Profesori u nastavi prate najnoviju produkciju u području informacijskih i komunikacijskih znanosti pa je trebaju redovito i uključivati u preporučenu i obaveznu literaturu u svoje silabe. Bitno je da se literatura svake godine ažurira novim naslovima knjiga i objavljenih znanstvenih članaka. To je važno jer se tako kod budućih mladih novinara stvara navika čitanja i zanimanje za istraživanja o vlastitoj struci.

Dakako, važno je da časopisi, zbornici i knjige postoje. Važna su istraživanja o novinarskoj praksi i analize medijske produkcije. Vjerujem da, kako Vi kažete, „aktualnu novinarsku i medijsku praksu“ te promjene moraju zanimati. Istina je možda da su praksa i teorija, u cjelini uzevši, još uvijek dvije obale iste rijeke, ali to je samo zbog starih floskula i zaostalih šablona u razmišljanju. U današnjem postmodernom, tehnološkom, multidimenzionalnom i digitalnom medijskom sustavu praksa i teorija imaju zajednički cilj.

Znanstvena istraživanja koja se izravno bave obrazovanjem novinara u Hrvatskoj su rijetka. U vašem časopisu objavljeno ih je nekoliko.

U časopisu *Medijska istraživanja* objavljujemo znanstvene radove s primjerima dobre prakse kod nas ili u drugim zemljama. Nema mnogo radova koji izravno tematiziraju novinarsko obrazovanje, ali na indirektan način mnogi govore o potrebnim i važnim sadržajima koje bi bilo dobro jače isticati u okviru studija koji obrazuju novinare. Mnoga istraživanja, članci, knjige i tekstovi o medijima i novinarstvu doprinose disciplini koja se bavi obrazovanjem novinara. Na temelju njih dobije se uvid u rad izvan vlastite institucije kod nas i u inozemstvu, uspoređuju se programi i planovi, komparira metodologija izvođenja nastave i slično. Nove komunikacijske tehnologije i novi organizacijski ustroji novinskih redakcija znače da će ulazak mladih novinara u poslovno okruženje biti zahtjevniji nego ikada prije. Tempo koji diktiraju sadašnje tržišno vođeno novinarstvo i novi poslovni modeli nema puno prostora za učenje na poslu. Osim toga, tehnološki procesi proizvodnje i produkcije sadržaja u svim medijima brzo se mijenjaju pa obrazovni sustav mora naći načina da ih prati.

Mijenjati plan i program na fakultetima gotovo je nemoguće, osim malim pomacima, ali postoje različiti neformalni oblici učenja koje bi trebalo ponuditi studentima. Neki fakulteti to čine uspješnije, neki manje uspješno, ali se urednici u redakcijama u pravilu uvijek žale da studentima i mladim novinarima koji im dolaze nedostaje praktičnog znanja. Različite radionice i ljetne škole dobar su način za praćenje aktualne prakse u medijima. U organizaciji Odsjeka za turizam i informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, Filozofskog fakulteta te Fakulteta političkih znanosti i Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu održali smo nekoliko godina zaredom ljetnu

školu *Informacijske tehnologije i mediji*, gdje su novinari iz prakse studentima govorili o *online* novinarstvu, digitalizaciji, novim alatima za strojno prevođenje i pretraživanje informacija, o mobilnom novinarstvu, digitalnoj fotografiji, ulozi društvenih mreža u suvremenom novinarstvu i medijskoj pismenosti u digitalno doba. Znanja i vještine treba ponuditi studentima u neformalnim, neinstitucionaliziranim grupama, pa i u *online* grupama, ali to je potrebno provoditi kontinuirano i potrebno ih je institucionalno podržavati. Zasad je ta podrška minimalna i ne prati primjereno dinamiku multimedijalnog medijskog tržišta.

Nada Zgrabljic Rotar

Dosadašnjim je znanstvenim istraživanjima utvrđena (Vukić, 2017), a ovim projektom, kojemu je jedna od svrha popularizacija znanosti, potvrđena lepeza izazova, problema i mogućnosti s kojima se aktualno visokoškolsko obrazovanje novinara u Hrvatskoj suočava. Vjerujem da bi bilo korisno osmisliti platformu za razmjenu mišljenja na tu temu koja bi kontinuirano djelovala kao podrška za razvoj njegova potencijala. Jedna je mogućnost utemeljiti znanstveno-stručni časopis koji bi se time bavio. Što mislite, kad bi ga se osmislilo, bi li opstao? Bi li pronašao svoje pretplatnike, čitatelje?

Za opstanak časopisa najvažnije je pitanje smatrate li da postoji kritična masa autora znanstvenih radova na tu temu. Ako pretpostavimo da biste izlazili dva puta na godinu i u svakom broju objavljivali po pet radova, to je deset članaka na godinu.

Znači trebalo bi godišnje barem dvadeset znanstvenih radova, tematski fokusiranih članaka, s obzirom na to da će recenzenti odbiti barem polovicu, što je u skladu s praksom znanstvenih časopisa jer najbolji časopisi odbijaju i puno više radova. Sad je pitanje vjerujete li da kod nas ima toliki broj informacijskih i komunikacijskih stručnjaka za produkciju radova na temu obrazovanja novinara.

Naravno da se sve može organizirati, ali valja uzeti u obzir i činjenicu da je potreban određen period da bi časopis bio uvršten u neku od prestižnih baza, SCOPUS ili WOS. Za to se vrijeme radovi dobivaju teže i manje su kvalitetni. Uz sve to treba osigurati i financiranje časopisa, uredništvo i nadzorni savjet. Što se tiče pretplatnika, s time ne možemo računati u današnje vrijeme kad su svi časopisi zainteresiranoj javnosti dostupni u elektroničkom obliku na *Portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa* uz jednostavno i brzo pretraživanje, što povećava njihovu vidljivost, ali ukida instituciju pretplate. Časopis o obrazovanju novinara bio bi usko specijaliziran u okviru informacijsko-komunikacijske discipline pa bi trebalo dobro isplanirati realne okolnosti i uvjete za njegovo pokretanje i izdavanje. Treba također uzeti u obzir da je to interdisciplinarno područje s edukacijskim i pedagoškim znanostima.

Svemu dobrome dođe kraj pa tako, s krajem prosinca ove turbulentne 2021., i ovome projektu, kojemu je cilj bio inicirati javnu raspravu o visokoškolskom obrazovanju novinara i potaknuti razmjenu mišljenja o tom predmetu između dionika ključnih sustava, na izravan ili neizravan način uključenih u njegovo funkcioniranje i razvoj. S obzirom na to da su svi moji sugovornici o tome rado pristali govoriti i, što je još važnije, svojim iskustvima, stavovima i promišljanjima, pomogli oplemeniti javni, ali i znanstveni, diskurs uvođenjem ove, još do prije nekoliko mjeseci nepravedno

zanemarene teme, bilo bi se neodgovorno ovdje zaustaviti. Posebno imajući na umu lepezu onoga o čemu se, radi trajanja projekta, nije stiglo razgovarati. Kontemplacija se stoga nastavlja. Forma? Publikacija i/ili nastavak novinarskih uradaka. Ideja o tome cvala je iz mjeseca u mjesec, iz razgovora u razgovor, od nacрта svakog pojedinog pitanja, i onih postavljenih, i sadržajnih odgovora mojih sugovornika, redom znanstvenika, priznatih novinara, urednika, medijskih stručnjaka i intelektualaca. Iz mene buja dječja znatiželja pa obogaćena novim saznanjima, inspirirana novim perspektivama grabim dalje, dopunjujem popis budućih sugovornika, skiciram pitanja, predlažem, zivkam, dogovaram, planiram...

Izvori:

Vukić, T. (2017). *Od novinara do novinarstva – Studija novinarskih vještina*. Pula-Zagreb: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Golden marketing-Tehnička knjiga.

Lektorirala: **Majda Čolak**, prof.

Prilog je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije u okviru projekta “Javni dijalog o akademskom obrazovanju novinara”, aktivnosti pridružene međunarodnom znanstvenom institucionalnom projektu “Visokoškolsko obrazovanje novinara u digitalnom okruženju”

*(HEJDE) Fakulteta za ekonomiju i turizam “Dr. Mijo Mirković”
Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.*

cjeloživotno obrazovanje novinari

Tijana Vukić

POVEZANI ČLANCI
